ДО 180-РІЧЧЯ КАФЕДРИ ПАТОФІЗІОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ

Столиця України Київ домоглася свого першого Університету лише у 1834 році, медичний факультет при ньому було засновано у 1841 році, а з 1845 р. розпочала роботу кафедра патологічної анатомії із загальною патологією. Завідував нею до 1853 рр. учень М.І. Пирогова – М.І. Козлов, а з 1854 по 1869 р. – відомий патолог і терапевт Ю.І. Мацон.

У 1869 р. у відповідності до університетського статуту, прийнятого з 1863 р., було засновано самостійну кафедру загальної патології. Її першим професором і завідуючим, за рекомендацією Роберта Вірхова, був обраний Ніканор Адамович Хржонщевський, вихованець Казанського університету, доцент курсу гігієни та загальної патології, засновник кафедри гістології, ембріології та порівняльної анатомії Харківського університету.

У 1888 р. кафедру очолив випускник медичного факультету Київського університету Володимир Валеріанович Підвисоцький (1857-1913 рр.), якого вважають фундатором української школи патофізіологів. Серед його учнів був і О.О. Богомолець, який прийшов на кафедру патофізіології ще на 1 курсі. У 1900-1922 рр. кафедру очолював відомий патофізіолог, проф. Володимир Карлович Ліндеман. З 1910 р. В.К. Ліндеман був одночасно і завідувачем кафедри, і директором Київського бактеріологічного інституту (зараз НДІ епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського МОЗ України). На початку І світової війни він організував роботу Комісії з протихімічного захисту (згодом – санітарно-хімічний інститут, а зараз Інститут фармакології і токсикології АМН України).

Після В.К. Ліндемана у 1922 р. кафедру очолив його учень, випускник університету св. Володимира – Микола Панфілович Вашетко. Під час І світової війни він працював військовим лікарем, брав активну участь у становленні українських лікарських організацій, був секретарем комісії з підготовки ІІ Всеукраїнського з'їзду лікарів.

У 1931 р. кафедру очолив професор Євген Олександрович Татаринов, який одночасно працював у Інституті експериментальної біології та патології (директор – академік О.О. Богомолець). Тісний контакт із вчителем визначив характер плідної наукової діяльності кафедри. Матеріали наукових розробок кафедри використані професором Є.О. Татариновим при написанні розділів "Патологія клітини і тканини", "Вчення про імунітет", "Патологія крові" трьохтомного керівництва з патологічної фізіології, що вийшла за редакцією О.О. Богомольця у 1933 і 1940 рр. Професор Є.О. Татаринов очолював Учену медичну раду і Українське товариство патологів, був деканом лікувального факультету, керував відділом науки Київського медичного інституту. Після його смерті у 1950 р. на посаду завідувача кафедри було обрано академіка Василя Павловича Комісаренко – учня О.О. Богомольця, фахівця в галузі ендокринології та обміну речовин, що завідував відділом в Інституті фізіології імені О.О. Богомольця. У 1955 р. В.П. Комісаренко засновує в Києві Науково-дослідний інститут ендокринології та обміну речовин, а завідувачем кафедри стає ще один учень О.О. Богомольця академік Микола Миколайович Сиротинин – всебічно освічений вчений, який розробляв велике коло питань медицини і біології.

У 1960 р. на посаду завідувача було обрано професора Миколу Никифоровича Зайка, який до того завідував Одеською кафедрою патофізіології. За 57 років наукової і педагогічної діяльності професор М.Н. Зайко підготував 36 кандидатів і 23 докторів наук. Основний науковий напрямок діяльності професора М.Н. Зайка – проблема нервової трофіки, нейрогенних дистрофій і проникності судинної стінки, був нагороджений премією імені О.О. Богомольця. За редакцією М.Н. Зайка в 1977 р. був виданий третій в історії кафедри підручник з патологічної фізіології, за

який авторський колектив був удостоєний звання лауреата Державної премії України. Почесним обов'язком кафедри є проведення щорічних наукових читань, присвячених пам'яті академіка О.О. Богомольця, які почалися з 1974 р. за ініціативи професора М.Н. Зайка.

З 1986 – 2008 рр. кафедру очолював учень М.Н. Зайка професор Юрій Вікторович Биць – випускник Київського мединституту. У докторській дисертації їм було сформульовано "енергодефіцитну" концепцію патогенезу артеріосклерозу менкебергівського типу, розроблено його експериментальну модель, її матеріали лягли в основу монографії "Порівняльно-патофізіологічні аспекти енергозабезпечення судинної стінки" (1999 р.). У 1995 р. колектив авторів за редакцією М.Н. Зайка і Ю.В. Биця перевидав підручник "Патофізіологія" українською мовою. У 2001 р. був виданий "Посібник до практичних занять з патологічної фізіології", а в 2008 р. – видане друге перероблене і доповнене видання підручника "Патофізіологія". Ю.В. Биць був деканом 2-го медичного факультету, керівником ЦНІЛ, деканом факультету підвищення кваліфікації викладачів, членом-кореспондентом АПН України, заслуженим працівником освіти.

З 2009 по 2018 р. кафедру очолював професор Микола Васильович Кришталь. Головні напрямки наукової діяльності – дослідження нервової та ендокринної регуляції нирок та ендокринних залоз, водно-електролітного та кислотно-основного стану організму. За його редакцією вийшли з друку оновлені та доповнені видання підручника «Патофізіологія» 2010, 2015, 2017 рр.), "Pathophysiology" (Kyiv, "AUS Medicine Publishing", 2017).

З 2018 р. кафедрою завідувала професорка Тетяна Іванівна Панова. Головні напрямки наукової діяльності – нейрофізіологічні механізми розвитку та пригнічення потягу до аддиктивних речовин (алкоголю, опіоїдів).

З 2022 року кафедру очолив професор Сергій Володимирович Зябліцев, учень професора Е.Ф. Баринова та член-кореспондента НАМН України В.М. Єльського. Основні напрямки наукової діяльності – вивчення патофізіології нейроендокринної системи при травматичній хворобі, експериментальна корекція черепно-мозкової травми, цукровий діабет і молекулярно-генетичні дослідження. С.В. Зябліцев э автором більш 500 наукових робіт, в тому числі 12 монографій, низки учбових посібників з патофізіології (2008-2023 р.р.). Підготував 12 кандидатів медичних наук, має активну громадську позицію, є віце-президентом Наукового товариства патофізіологів України та головним вченим секретарем ГО «Національна академія наук вищої освіти України».

Основними науковими напрямками на кафедри є вивчення механізмів та експериментальної корекції черепно-мозкової травми (проф. Зябліцев С.В., асп. Худолей С.О., ас. Александренко Н.О. і Федько К.О.), посттравматичної епілепсії (ас. Ліходієвський В.В.), цукрового діабету та його ускладнень (проф. Зябліцев С.В., ас. Нагорний О.В., асп. Жупан Д.Б., Водяник В.В. і Водяник К.В.). За останні роки на кафедрі захищено 4 дисертації на здобуття ступеню доктора філософії, у 2025 році 4 аспіранта виконують дисертаційні дослідження.

Серед основних досягнень кафедри можна відзначити створення та постійне вдосконалення робочих програм викладання патофізіології для здобувачів вищої освіти за напрямками стоматологія, медицина, педіатрія, медична психологія, фармація, фізична терапія, лабораторна діагностика; створення методичних рекомендацій та посібників для практичних занять і самостійної роботи по кожній темі для всіх спеціальностей українською та англійською мовами; створення та оновлення циклу лекції у форматах презентацій та відео по всіх темах; проведення комплексної підготовки на лекціях і практичних заняттях до інтегрованого тестового іспиту «Крок-1» із залученням комп'ютерного класу; видання підручника з підготовки до іспиту «Крок-1» (2025 р.); видання науково-медичного журналу «Медична наука України», що входить до списку В ДАК МОН України; активна робота наукового гуртка кафедри, започатковане щорічне проведення інтелектуального творчого конкурсу «Брейн-ринг» з патофізіології; створені тематичні групи з вивчення нейропатофізіології (Neuropathology NMU) і молекулярної біології.

Колектив кафедри, жовтень 2025 року

Зліва направо: 1-й ряд – ст. викладач, завуч кафедри Перепелиця Ю.В., доцент Репецька Г.Г., ст. лаборант Васько Н.М., ст. викладач Цвєткова М.М., проф., завідувач кафедри Зябліцев С.В., лаборант Шаменко Є.П.
2-й ряд – доценти Глазков Е.О., Рубан Е.В., Тимченко М.Д., ст. лаборант Клімент'єва Л.Г., асистенти Александренко Н.О., Волкова Ю.В., прибиральниця Петришина М.М.
3-й ряд – ст. викладач Нагорний О.В., асистент Федько К.О.